

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHURARU (P3)

LUHUHI/THAFAMUHWE 2011

MARAGA: 100

TSHIFHINGA: awara $2\frac{1}{2}$

Bammbiri ili li na masiatari a 8.

PFESESANI

1. Heli bammbiri li na KHETHEKANYO THARU:

KHETHEKANYO YA A: Zwibveledzwa zwa vhusiki (Maanea) (50)
KHETHEKANYO YA B: Zwibveledzwa zwilapfu zwa vhudavhidzani (30)
KHETHEKANYO YA C: Zwibveledzwa zwipfufhi zwa vhudavhidzani (20)

2. Ni lavhelelwa u fhindula mbudziso NTHIHI kha KHETHEKANYO YA A, NTHIHI kha KHETHEKANYO YA B na NTHIHI kha KHETHEKANYO YA C.

3. Nwalani nga luambo lune na khou lingwa khalwo.

4. Thomani khethekanyo INWE NA INWE kha siatari LISWA, hune ya fhelela hone ni talele.

5. Ni fanela u pulana (tsumbo: mapa wa muhumbulo/nyolo/tshati ya nyelelo/maipfi a re khii, na zwiñwe), u vhalulula na u sedzulusa mushumo wanu. Thomani nga u nwalana pulane yanu ni kone u nwalana tshibveledzwa.

6. Khethekanyani zwifhinga zwanu nga ndila i tevhelaho:

KHETHEKANYO YA A: minetse ya 80
KHETHEKANYO YA B: minetse ya 40
KHETHEKANYO YA C: minetse ya 30

7. Nomborani phindulo dzanu zwi anane na kunomborelwe kwa mbudziso.

8. Nwalani thoho ya phindulo yanu.
NI DZHIELE NZHELE: Musi ni tshi vhala tshivhalo tsha maipfi ni songo vhala na maipfi a thoho ye na nanga.

9. Nwalani zwi no vhalea, nahone nga vhuronwane.

10. Ni dzhieles nzhele mupeleto, khethekanyo ya maipfi, kushumisele kwa madanzi, zwiga zwa u vhala na tswayo khathihi na kuvhumbelwe kwa mafhungo.

KHETHEKANYO YA A: ZWIBVELEDZWA ZWA VHUSIKI (MAANEA)**MBUDZISO 1**

Fhindulani mbudziso NTHIHI fhedzi kha dza malo dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu vhe maipfi a u bva kha 400 u swika kha 450.

- 1.1 Nwaha muniwe na muniwe ha haṅu hu a itwa vhuṭambo ha u takalela mabebo a murado wa muta ufhio na ufhio. Na inwi no no itelwa lunzhi na wana tshenzhemo dzo fhambanaho khazwo. Hu na vhuṅwe vhuṭambo he ha ni difhela nga maanda. Zwino niwalani maanea nga thoho ine ya ri:

Vhuṭambo ha mabebo he ha ntakadzesa

[50]

KANA

- 1.2 Vho-Masala vho farwa nga niwaha wa 1988 hu tshi pfi vho tshipa niwana wavho wa musidzana vha fhedza vha mu vhulaha. Ndi hone ngoho ya mafhungo yo bvela khagala niwaha. Na zwino phondi ya vhukuma yo farwa. Zwino inwi niwalani maanea no ditika nga iṅwe tshenzhemo yaṅu ya mafhungo a fanaho na aya nga thoho ine ya ri:

Mathina muthu u a tambulela zwine a si zwi divhe

[50]

KANA

- 1.3 Vhathu vha na kuhumbulele kwo fhambanaho malugana na kualuselwe kwa vhana. Vhaṅwe vha ri a ri ambi nga ha mafhungo othe-othe na vhana. Ngeno vhaṅwe vha tshi ri vhana vha a ambiwa navho nga ha tshiṅwe na tshiṅwe naho zwi zwa vhudzekani sa vhunga zwi hone vhutshiloni. Niwalani maanea a u tata nga thoho ine ya ri:

Ndi zwavhudi vhabebi vha tshi amba na vhana vhavho nga ha zwa vhudzekani/A si zwavhudi vhabebi vha tshi amba na vhana vhavho nga ha zwa vhudzekani

[50]

KANA

- 1.4 Hu na vhana vhane vha aluwa vha si na vhabebi zwo bva kha zwiitisi zwo fhambanaho. Zwino vhunga tshiṅwe na tshiṅwe tshi na vhuvhi hatsho na vhuḍi hatsho, inwi niwalani maanea ane thoho yao ya ri:

Vhuḍi na vhuvhi ha u aluwa muthu a si na vhabebi

[50]

KANA

- 1.5 Hu na vhagudi vhanzhi vhane vha si khou shuma zwavhuḽi kha milingo ya gireidi 12. Hezwi zwi ita uri hu ḽale vhaswa vhanzhi vhane vha khou sokou mona-mona. Zwino inwi ṅwalani maanea nga ṽthoho ine ya ri:

Zwine zwa nga khwinisa mvelelo dza gireidi 12

[50]

KANA

- 1.6 ṽTalelani tshifanyiso tshi tevhelaho nga vhuronwane. ḽDinangeleni ṽthoho ine ya elana natsho ni kone u ṅwala nga hayo.

[50]

KANA

- 1.7 Tshilani tshifanyiso tshi tevhelaho nga vhuronwane. Dinangeleni thoho ine ya elana natsho ni kone u niwala nga hayo.

[50]

KANA

- 1.8 T̃alelani tshifanyiso tshi tevhelaho nga vhuronwane. D̃inangeleni t̃hoho ine ya elana natsho ni kone u ñwala nga hayo.

[50]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A:

50

KHETHEKANYO YA B: ZWIBVELEDZWA ZWILAPFU ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO 2**

Vhalani mafhungo a tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso NTHIHI kha nna dzo disendekaho khao. Vhulapfu ha phindulo yanu vhu vhe maipfi a u bva kha 180 u swika kha 200.

Tshikoloni tsha hanu ho dzhena mafovu a tshinyadza ofisi ya thohoyatshikolo. Inwi no vha no sia fomo dzanu dza u humbela bazari henefho ofisini dzo lindela u sainiwa nga thohoyatshikolo. Fomo dzila dza kundelwa u tuwa. Hezwi zwo ita uri inwi ni vhe na dzangalelo la mulandu uyu uri ni wanuluse zwo bvelelaho. Mvelelo dzo ri dzi tshi bva na wana no phasa nga batshele.

2.1 MUVHIGO

Inwi sa murado wa Khorombusi ya hafha tshikoloni no humbelwa u nwalani muvhigo wa u talutshedza nga ha tshiwo itsho. Zwino inwi nwalani muvhigo uyo wa u tshotelwa ha ofisi ya thohoyatshikolo nga mafovu.

[30]**KANA****2.2 VHURIFHI**

Nwalelani makhadzi wanu vhurifhi ni tshi vha humbela tshelede ya u ni thusa kha u diinwalisa yunivesithi vhunga ni songo tsha kona u wana bazari.

[30]**KANA****2.3 LINWALOVHUNE**

Vhunga no no diinwalisa kha iinwe ya dziyunivesithi, no no wana tshikhala tsha u ita khumbelo ya bazari. Zwino inwi nwalani linwalovhune lanu line na do li rumela kha vha bazari iyi ine na khou ita khumbelo khayoy.

[30]**KANA****2.4 EDITHORIALA**

Inwi ni mueditha wa gurannda ya vhuponi ha hanu. Nwalani edithoriala ine khayoy na do vha ni tshi khou amba nga mvelelo dza gireidi 12 nga u angaredza na nga mugudi muthihi we a shuma nga ndila i mangadzaho.

[30]**THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 30**

KHETHEKANYO YA C: ZWIBVELEDZWA ZWIPFUFHI ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO 3**

Vhalani mafhungo a tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso NTHIHI kha tharu dzo disendekaho khao.

Vha dzangano la *"Far North Network on Family Violence"* vho vula inwe ofisi tsini na vhupo ha hanu. Dzangano ili li lwa na u tambudzwa ha vhana, vhaaluwa na vhafumakadzi, ha lushaka lufhio na lufhio. Vhathu avha vha khou shumela nduni ya mulimisi ya kale i re tsininyana na mulambo.

3.1 FULAYA

Nwalani fulaya ine khayi na sumbedza zwothe zwine zwa itwa nga vha dzangano la *"Far North Network on Family Violence"* khathihi na u sumbedza hune ofisi dzavho dza wanala hone.

[20]**KANA****3.2 MASIA**

Hu na vathu vhanzhi vhane vha nga tama u dalela ofisi dza vha dzangano ili. Nwalani masia ni tshi laedza kutshimbilele kwa musu muthu a tshi bva kiliniki ya hanu u ya ofisini idzo.

[20]**KANA****3.3 POSIKARATA**

Vha dzangano ili la *"Far North Network on Family Violence"* vho do ni thusa vhukuma kha thaidzo ye na vha ni nayo. Vha nwaleteni posikarata ine na do vha rumela ni tshi isa maipfi a ndivhuwo. Posikarata yanu ni i sumbedze nga nda na nga ngomu hayo.

[20]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C:
MARAGAGUTE:

20
100